

วาระคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นการศึกษาการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดโครงการ การวางแผนและการจัดทำโครงการ องค์ประกอบของการจัดทำโครงการ บริการและโครงการต่าง ๆ ที่ควรจัดในโรงเรียนประถมศึกษา โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา การจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร และสภาพการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดโครงการ

ปัจจุบันคำว่า "โครงการ" ได้นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากการปฏิบัติงานทุกอย่างจะต้องมีเหตุผล และมีแนวทางในการดำเนินงานโดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์จะกระทำหรือปฏิบัติงานนั้น สิ่งที่กำหนดขึ้นนั้นเรียกว่า "โครงการ" ซึ่งเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้น เพื่อการปฏิบัติการกิจขององค์การให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพอันจะนำมาซึ่งความเจริญก้าวหน้าของหน่วยงานในที่สุด ดังนั้น การจัดทำโครงการเพื่อให้เป็นประโยชน์และมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงการ

ความหมายของโครงการ

นักการศึกษา นักบริหาร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวางแผน ได้ให้ความหมายของโครงการ แตกต่างกันไปตามแนวคิดและความเชื่อพื้นฐานของแต่ละท่าน เช่น

สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2528) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กลุ่มของกิจกรรมที่จะดำเนินการในระยะเวลาที่กำหนดเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

เทียนฉาย กิระนันท์ (2530) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง กิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรเพื่อหวังประโยชน์ตอบแทน กิจกรรมดังกล่าว ต้องเป็นหน่วยอิสระหน่วยหนึ่งที่สามารถทำการวิเคราะห์ วางแผน นำไปปฏิบัติ ซึ่งกิจกรรมนั้นต้องแจ้งชัดถึงจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2527) ให้ความหมายโครงการ หมายถึง การนำเอากลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์มาดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ เป้าหมายในระยะเวลาและงบประมาณที่กำหนด

อุทัย บุญประเสริฐ (2531) กล่าวว่า โครงการ หมายถึง ส่วนแสดงรายละเอียดในงานที่จะต้องปฏิบัติและจัดทำโดยตรง ซึ่งถือเป็นส่วนประกอบของแผนที่สะท้อนตอบปัญหาและความต้องการที่จะพัฒนาตามแผนพัฒนาที่ได้กำหนดไว้

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปได้ว่า โครงการ หมายถึง งานที่ต้องจัดทำขึ้นประกอบด้วยกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้การดำเนินงานได้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้ โดยมีบุคคลเป็นผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติงาน และมีรูปแบบการดำเนินงานที่จัดเตรียมไว้อย่างเป็นระบบ

ลักษณะการจัดทำโครงการ

เนื่องจากโครงการ เป็นรายละเอียดของแผนงานที่จัดทำขึ้น เพื่อปฏิบัติการกิจกรรมองค์การหรือหน่วยงานให้บรรลุถึงเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ หากโครงการที่จัดทำขึ้นเป็นโครงการที่ดี ประสิทธิภาพของงานและผลตอบแทนที่หน่วยงานได้รับก็คุ้มค่า นักการศึกษาได้เสนอลักษณะในการจัดทำโครงการไว้ดังต่อไปนี้

วีรพล สุวรรณันท์ (2530) กล่าวถึง ลักษณะสำคัญของการจัดทำโครงการ คือ

1. โครงการต้องเป็นระบบ คือ มีกิจกรรมที่สามารถอธิบายได้ว่า องค์การหรือหน่วยงานใดเป็นผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน บุคคลประเภทใดและลักษณะใดที่จะต้องเข้าร่วมกิจกรรมนั้น จะต้องมีเครื่องมือและอุปกรณ์ชนิดใดสนับสนุน มีการจัดทรัพยากรเพื่อใช้ดำเนินการอย่างไร สถานที่ดำเนินงานอยู่ที่ไหน จะใช้เวลาในการดำเนินงานยาวนานเท่าใด โดยจะเริ่มต้นและสิ้นสุดเมื่อใด ผลที่เกิดขึ้นคืออะไร และสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้อย่างไร

2. โครงการต้องมีลักษณะเป็นงานริเริ่มหรือพัฒนา ที่มีใช้งานประจำ
3. โครงการต้องเป็นที่รวบรวมข้อมูล และพิจารณาผลกระทบจากภายนอกระบบ
ด้วย ซึ่งได้แก่ ทรัพยากร ความคาดหวัง และสิ่งแวดล้อม
4. โครงการต้องสอดคล้องกับความต้องการของหน่วยงาน

ประชุม รอดประเสริฐ (2537) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการจัดทำโครงการต่าง ๆ
ควรมีลักษณะดังนี้

1. สามารถแก้ปัญหาขององค์การหรือหน่วยงานได้
2. มีรายละเอียด วัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ชัดเจน สามารถดำเนินงานได้
หรือมีความเป็นไปได้สูง
3. รายละเอียดของโครงการต้องเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน กล่าวคือวัตถุประสงค์ต้อง
สอดคล้องกับปัญหาหรือหลักการและเหตุผล วิธีการดำเนินงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์
เป็นต้น
4. สามารถสนองตอบความต้องการของสังคม ของกลุ่มชนส่วนใหญ่ และนโยบาย
ของประเทศไทย
5. รายละเอียดของโครงการย่อมสามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถดำเนินการตาม
โครงการได้
6. เป็นโครงการที่สามารถนำไปปฏิบัติได้สอดคล้องกับแผนงานหลักขององค์การและ
สามารถติดตามประเมินผลได้
7. โครงการต้องกำหนดขึ้นจากข้อมูลที่มีความเป็นจริง และเป็นข้อมูลที่ได้รับการ
วิเคราะห์อย่างรอบคอบแล้ว
8. โครงการต้องได้รับการสนับสนุนทั้งทางด้านทรัพยากรอย่างเหมาะสม และทาง
ด้านการบริหารอย่างแท้จริง
9. โครงการจะต้องมีระยะเวลาในการดำเนินงาน กล่าวคือ จะต้องระบุถึงวัน
เวลาที่เริ่มต้นและวันเวลาที่แล้วเสร็จที่แน่ชัด

กล่าวโดยสรุป ลักษณะการจัดทำโครงการนั้น จะต้องจัดทำอย่างมีระบบ กล่าวคือ โครงการแต่ละโครงการจะต้องประกอบด้วย วัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน มีการใช้ทรัพยากรและสถานที่ในการดำเนินงาน มีกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรมในโครงการ มีระยะเวลาเริ่มต้นและสิ้นสุดการดำเนินงาน มีบุคคลหรือหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดำเนินงาน ตลอดจนจะต้องมีเป้าหมายหรือผลที่คาดหวังว่าจะได้รับตอบแทนอย่างคุ้มค่า ดังนั้น โครงการจึงถือได้ว่าเป็นรายละเอียดของงานที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

การวางแผนและการจัดทำโครงการ

การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ดียิ่งขึ้น จำเป็นต้องมีการวางแผน ซึ่งการวางแผนที่ดีจะต้องมีโครงการรองรับ ทั้งนี้จึงได้มีการศึกษาในเรื่องที่เกี่ยวกับการวางแผนและการจัดทำโครงการ

การวางแผน เป็นการพิจารณากำหนดสิ่งที่จะต้องปฏิบัติในอนาคต ซึ่งจะต้องมีความเกี่ยวข้องกับระยะเวลา ลักษณะงานของหน่วยงาน ดังนั้น ในการดำเนินการวางแผนเพื่อให้สามารถนำแผนไปใช้ปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงต้องดำเนินการอย่างรัดกุมรอบคอบ การดำเนินการวางแผนที่ดี จะต้องเป็นระบบที่มีขั้นตอนต่อเนื่องกัน ซึ่งเรียกว่า "กระบวนการวางแผน"

ไพรัตน์ เดชะรินทร์ (2527) ได้แบ่งขั้นตอนสำคัญในการวางแผน ไว้ดังนี้

1. การเริ่มต้นวางแผนและโครงการ ได้แก่
 - 1.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ
 - 1.2 การวิเคราะห์ข้อมูล สรุปประเด็น กำหนดปัญหา และแนวทางแก้ไข
 - 1.3 การกำหนดวัตถุประสงค์ และเป้าหมาย
 - 1.4 การประเมินความเป็นไปได้ของโครงการ
 - 1.5 การอนุมัติโครงการ

2. การนำแผนและโครงการไปปฏิบัติ ได้แก่
 - 2.1 การประชุมทบทวนแผน และโครงการที่ได้รับการอนุมัติ
 - 2.2 การแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบ
 - 2.3 การจัดสรรวัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ
 - 2.4 การแจ้งผล และกำหนดการของงานแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง
 - 2.5 การลงมือปฏิบัติงานตามกำหนด
3. การติดตามประเมินผล ได้แก่
 - 3.1 การกำหนดมาตรการติดตามประเมินผล
 - 3.2 การมอบหมายการติดตามประเมินผลให้องค์กรที่รับผิดชอบ
 - 3.3 การสร้างเครื่องมือประเมินผล
 - 3.4 การดำเนินงานการติดตามการประเมินผล และการกำหนดระยะเวลาติดตามประเมินผล
 - 3.5 การเสนอรายงานเพื่อปรับปรุงแผน และโครงการ

สำหรับเหตุผลที่สำคัญของการวางแผนในหน่วยงานต่าง ๆ นั้น เนื่องจากการวางแผนจะแสดงถึงภารกิจ (Mission) ของหน่วยงานหรือระบบงานทั้งระบบ มีวัตถุประสงค์ (Goal หรือ Objective) ในการทำงานของหน่วยงาน มีนโยบาย (Policy) ที่เกี่ยวข้อง และมีเป้าหมาย (Target) ของการปฏิบัติการเป็นกรอบกำกับในการคิดและกำหนดการทำงาน อ่างมีทิศทาง มีเค้าโครงการทำงาน และมีรายละเอียดในการดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องไว้ชัดเจน ทำให้รู้แผนรู้โครงการ รู้ถึงงบประมาณหรือทรัพยากรที่จำเป็นต้องใช้และที่อาจหามาสนับสนุนการดำเนินงานตามแผน รู้แนวปฏิบัติเป็นการเฉพาะได้ถึงระดับเป็นรายโครงการ รู้แผนปฏิบัติการ รู้ถึงการเงินและการบริหาร ซึ่งแสดงให้เห็นถึงวิธีการติดตาม กำกับ ตรวจสอบ และการประเมินการปฏิบัติตามแผน

สรุปได้ว่า ในการวางแผนนั้น แผนทุกแผนจะบรรลุผลสำเร็จได้ด้วยวิธีการกำหนดแนวทางที่จะนำแผนไปปฏิบัติ คือ จะต้องนำแผนทั้งหมดมากำหนดรายละเอียดต่าง ๆ ตามที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เพื่อที่จะทำให้การปฏิบัติได้เป็นไปตามเป้าหมาย และสิ่งที่ควรระลึกอยู่เสมอในการนำแผนไปจัดทำรายละเอียด ก็คือ การกำหนดกิจกรรมที่จะต้องปฏิบัติให้ชัดเจน โดยส่วนใหญ่มักจะควรจะต้องรวมกิจกรรมหรืองานที่ต้องทำเข้าเป็นหมวดหมู่ ซึ่งรายละเอียดของแผนควรจะต้อง

ระบุถึงสิ่งเหล่านี้ไว้ คือ

1. งานที่จะต้องทำหรือกิจกรรมที่จะต้องทำมีอะไรบ้าง
2. ความรับผิดชอบของงานแต่ละอย่างใครเป็นผู้รับผิดชอบ
3. ทรัพยากรหรือปัจจัยที่ต้องการในการปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายมีอะไรบ้าง
4. เป้าหมายที่ต้องการคืออะไร เราต้องการจะให้บรรลุมากน้อยเพียงไร
5. การประเมินผลสำเร็จ คุณภาพของงานจะทำได้อย่างไร และอาศัยเครื่องมือ

อะไรในการประเมิน

การตอบคำถามตามที่ระบุนี้ก็นำไปสู่การจัดทำรายละเอียดของแผนนั่นเอง ซึ่งจะเป็นการเริ่มแรกที่จะนำแผนไปสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้ในการจัดทำรายละเอียดของแผน มักจะเกี่ยวข้องกับการจัดทำโครงการ (Project) ด้วย

การจัดทำโครงการ ถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนและมีความสำคัญมากที่สุด ในขั้นตอนการนำแผนไปปฏิบัติ เพราะโครงการจะแสดงถึงรายละเอียดในการดำเนินงานของแผนอย่างชัดเจน กล่าวคือ แสดงถึงเป้าหมาย แสดงถึงกิจกรรม แสดงระยะเวลาที่ต้องปฏิบัติ และแสดงถึงงบประมาณที่ต้องใช้ในการดำเนินงาน

ดังนั้น การจัดทำโครงการจึงเป็นการกำหนดกิจกรรมหรืองานที่เกี่ยวข้องกับการวางแผน ซึ่งการนำแผนไปปฏิบัติก็คือ การนำโครงการที่มีอยู่ในแผนไปปฏิบัติ หากโครงการที่จัดทำขึ้นเป็นโครงการที่ดีย่อมส่งผลต่อประสิทธิภาพของงาน และผลตอบแทนที่หน่วยงานจะได้รับก็คุ้มค่า ประชุม รอดประเสริฐ (2537) ได้ให้เหตุผลและความจำเป็นของการจัดทำโครงการดังนี้

1. ช่วยให้เห็นแผนมีความชัดเจน ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและรับรู้ปัญหาของแผนร่วมกัน
2. ช่วยให้การปฏิบัติงานตามแผนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และครอบคลุมงานทั้งหมด
3. ช่วยให้เห็นแผนมีทรัพยากรใช้อย่างเพียงพอ เหมาะสมกับสภาพการปฏิบัติจริง เพราะมีรายละเอียดชัดเจน
4. ช่วยให้เห็นแผนมีความเป็นไปได้สูง เพราะมีผู้รับผิดชอบและมีความเข้าใจในการดำเนินงานเฉพาะ

5. ช่วยลดความขัดแย้ง และขจัดความซ้ำซ้อนในหน้าที่ความรับผิดชอบในหน่วยงาน เพราะโครงการได้ระบุความรับผิดชอบไว้

6. ช่วยสร้างทัศนคติที่ดีต่อบุคลากรในหน่วยงาน โดยส่งเสริมให้ทุกคนมีความสามัคคี มีความรับผิดชอบร่วมกันตามความรู้ ความสามารถ และศักยภาพแต่ละบุคคล

7. ช่วยสร้างความมั่นคงให้กับแผนและสร้างเชื่อมั่นในการดำเนินงาน ให้กับผู้มีหน้าที่ในการวางแผนและใช้แผน

8. ช่วยทำให้มีการควบคุมแผนงานได้ง่าย

ความจำเป็นในการจัดทำโครงการที่สำคัญ คือ เพื่อให้แผนมีความชัดเจน มีความสะดวก และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างแท้จริง ซึ่งแนวทางในการจัดทำโครงการแนวทางหนึ่งก็คือ ฮิดหลัก 6 คำถาม ในการพิจารณาการจัดทำโครงการ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2529) ได้ระบุถึงการจัดทำโครงการ คือ 5 W กับ 1 H ได้แก่

1. W1 = What จะทำอะไร เพื่อให้ทราบถึงวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายในการปฏิบัติงานของโครงการนั้นว่าเป็นอย่างไร สอดคล้องกับนโยบายและแผนพัฒนาหรือไม่เพียงใด

2. W2 = Why จะทำไปทำไม เพื่อให้ทราบถึงเหตุผลการปฏิบัติงานของโครงการ

3. W3 = When จะทำเมื่อไหร่ เป็นการบอกระยะเวลาของการปฏิบัติงาน รวมทั้งระยะเวลาเริ่มต้น และระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ

4. W4 = Where สถานที่ปฏิบัติงานอยู่ที่ไหน เป็นการบอกสถานที่การดำเนินงานของโครงการนั้น

5. W5 = Whom จะทำเพื่อใคร เพื่อให้ทราบถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการปฏิบัติงานในโครงการนั้น

6. How = จะทำอย่างไร เป็นการบอกวิธีการดำเนินงาน ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการนั้น

ในการจัดทำโครงการโดยยึดแนวทางดังกล่าว จะต้องจัดทำโครงการอย่างรอบคอบ โดยให้แต่ละองค์ประกอบมีจุดเด่นอย่างเห็นได้ชัด ทั้งนี้เพื่อให้โครงการที่กำหนดขึ้นได้มีความง่ายต่อการพิจารณา คือ วัตถุประสงค์ของโครงการต้องเฉพาะเจาะจงชัดเจน โครงการต้องมีคุณค่า และให้ประโยชน์ต่อหน่วยงานโดยส่วนรวม ช่วงระยะเวลาในการดำเนินงานจะต้องมีความเหมาะสม มีขั้นตอนและวิธีการดำเนินงานที่ชัดเจนและเข้าใจง่าย รวมทั้งผลประโยชน์ของโครงการตรงกับเป้าหมายที่ต้องการอย่างแท้จริง

ดังนั้น การวางแผนและการจัดทำโครงการจึงมีความสัมพันธ์กันโดยไม่สามารถแยกออกจากกันได้ นั่นคือ โครงการต้องเป็นส่วนหนึ่งของการวางแผนเสมอ ในทำนองเดียวกัน แผนจะมีความสูงฮากในการนำไปปฏิบัติหากปราศจากโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากโครงการ คือ ฐานหรือเค้าโครงที่สำคัญของแผน หากแผนขาดโครงการที่ดี ย่อมหมายถึง ความดีของคุณภาพของแผนที่ไม่อาจนำไปปฏิบัติให้บรรลุถึงจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ได้ หรือการนำแผนไปปฏิบัติก็คือ การนำเอาโครงการที่บรรจุไว้ในแผนไปปฏิบัติหรือดำเนินการนั่นเอง

องค์ประกอบของการจัดทำโครงการ

จากที่ได้กล่าวไว้ถึงลักษณะการจัดทำโครงการ จะเห็นได้ว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้นจะเป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและการบริหารงานโดยตรง รวมทั้งในการดำเนินงานระยะยาวสำหรับโครงการหลาย ๆ โครงการที่ต่อเนื่องกัน ดังนั้น การจัดทำโครงการจึงจำเป็นจะต้องรอบคอบพิถีพิถันและระมัดระวังในเรื่องของความถูกต้อง โครงการที่ดีนั้นควรมีรูปแบบและองค์ประกอบในทางที่จะเอื้อให้ผู้กำหนดนโยบาย และผู้บริหารได้ใช้โครงการที่จัดทำขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

สมหวัง นิธิฮานวัฒน์ (2537) กล่าวว่า โครงการที่จัดทำขึ้นอย่างมีระบบ และสมเทศสมผลนั้น ควรจะต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานที่สามารถอ่านเข้าใจได้ วิเคราะห์ได้ และใช้ประโยชน์ในการติดตามประเมินผลได้ ทั้งนี้ได้ให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของการจัดทำโครงการ โดยสรุปได้ดังนี้

1. ความสำคัญและที่มาของโครงการ หรือที่นิยมเรียกกันว่า "หลักการและเหตุผล" เป็นส่วนที่แสดงถึงความเป็นมาของโครงการและปัญหาหรือความจำเป็นที่จะต้องมีการดำเนินการขึ้น เพื่อให้ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งจะต้องแสดงให้เห็นว่าโครงการที่จัดทำขึ้นมานั้นมีความสอดคล้องกับแผนงานและนโยบายขององค์การหรือหน่วยงานต่าง ๆ นอกจากนั้น ความสำคัญและที่มาของโครงการยังถือเป็นการเตรียมการที่จะแสดงให้เห็นถึงความต้องการและประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินงานตามโครงการนั้นๆ

2. วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ เป็นส่วนที่นับว่ามีความสำคัญมากในโครงการแต่ละโครงการ ซึ่งวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการต้องมีความสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกัน กล่าวคือ วัตถุประสงค์ของโครงการจะแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการดำเนินงานของโครงการ ส่วนเป้าหมายของโครงการจะแสดงให้เห็นถึงความต้องการที่จะได้จากการดำเนินงานโครงการในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพ

3. การดำเนินงานตามโครงการ เป็นส่วนที่แสดงถึงวิธีการดำเนินงานหรือภารกิจต่าง ๆ ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการ ซึ่งวิธีการดำเนินงานตามโครงการนั้น มักจะจำแนกออกเป็นกิจกรรมย่อยหลายกิจกรรม โดยจะแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่ามีกิจกรรมใดบ้างที่จะต้องทำ และจะทำอย่างไร รวมทั้งจะต้องมีความสอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานตามโครงการ โดยทั่วไปวิธีการดำเนินงานตามโครงการจะจัดทำในรูปของแผนภูมิแท่ง (Bar chart) หรือแผนภูมิของแกนต์ (Gantt chart) โดยมีการกำหนดระยะเวลาที่จะต้องปฏิบัติงานของกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้เข้าใจถึงขั้นตอนในการดำเนินงานตามโครงการได้ง่ายและดียิ่งขึ้น

4. งบประมาณและทรัพยากรที่ต้องใช้ เป็นส่วนที่จำเป็นอย่างมากของโครงการในแต่ละโครงการ ทั้งนี้เพราะงบประมาณและทรัพยากรจะต้องนำมาใช้เพื่ออำนวยความสะดวกและเพื่อให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินงานของโครงการ ซึ่งงบประมาณและทรัพยากรที่ต้องใช้ในการดำเนินงานของโครงการ จะหมายถึง จำนวนเงิน และปัจจัยอื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งได้แก่กำลังคน สื่อ วัสดุ และอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น โดยจะต้องมีการจัดเตรียมไว้อย่างเพียงพอและเหมาะสมกับความต้องการ รวมทั้งจะต้องมีการใช้อย่างประหยัดและให้เกิดประสิทธิผลอย่างดีที่สุด

5. การประเมินผลโครงการ เป็นส่วนที่ชี้ให้เห็นถึงวิธีการติดตามและวิธีการประเมินผล ซึ่งนอกจากนี้ยังเป็นกระบวนการตรวจสอบว่าโครงการที่จัดทำขึ้นนั้นได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ ซึ่งการประเมินผลโครงการมีความมุ่งหมายที่สำคัญคือ เพื่อที่จะหาแนวทางในการตัดสินใจ (decision making) เพื่อที่จะมุ่งไปสู่การค้นหาลู่ทางที่โครงการได้ดำเนินการไปแล้ว ว่าสิ่งใดที่ควรจะต้องไปทำตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และศึกษาว่าในระหว่างดำเนินงานโครงการอยู่นั้นมีปัญหาใดบ้างที่ควรแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของโครงการ ทั้งนี้การประเมินผลโครงการจะต้องมีการระบุสิ่งที่ต้องประเมิน

วิธีการประเมิน บุคคลที่ทำหน้าที่ประเมิน กำหนดเวลาการประเมิน กำหนดเวลาการรายงานผล และการเขียนรายงานการประเมินผล สำหรับวิธีการประเมินผลซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่จะต้องมีการระบุไว้นั้น ในโครงการแต่ละโครงการ จะมีวิธีการประเมินผลที่แตกต่างกันไปตามลักษณะของโครงการนั้น ๆ ซึ่งผู้ที่มีหน้าที่ประเมินผลโครงการจะต้องพิจารณาให้รอบคอบ และจะต้องสร้างเครื่องมือประเมินผลให้มีคุณลักษณะที่มีความสอดคล้อง และเหมาะสมกับโครงการ โครงการอาจจะใช้วิธีการได้หลายอย่าง เช่น แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ การรวบรวมเอกสาร การตรวจผลงาน และการจัดการประชุมร่วมกัน เป็นต้น

ดังนั้น องค์ประกอบของการจัดทำโครงการก็คือ วิธีการวางแผนของโครงการ เพื่อให้ทราบถึงความสำคัญและที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย การดำเนินงานงบประมาณและทรัพยากรที่ต้องใช้ รวมทั้งการประเมินผลโครงการ ซึ่งแต่ละองค์ประกอบนั้น จะมีคุณลักษณะที่สำคัญแตกต่างกันไป และมีความจำเป็นอย่างสูงในการจัดทำโครงการ เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางปฏิบัติตามแผนงานหรือนโยบายที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมอย่างแท้จริง

จากที่ได้กล่าวมาถึงความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดโครงการ การวางแผน และการจัดทำโครงการ ตลอดจนองค์ประกอบของการจัดทำโครงการ ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อหน่วยงานที่จะต้องมีการจัดทำโครงการขึ้นมา เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการปฏิบัติงานของหน่วยงานนั้น ๆ สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งเห็นถึงความสำคัญของการจัดทำโครงการ ซึ่งมีความจำเป็นอย่างมากในระบบการบริหารงานภายในโรงเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการจัดทำโครงการที่เกี่ยวกับการให้บริการที่มุ่งเน้นให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนเป็นประการสำคัญ

บริการและโครงการต่าง ๆ ที่ควรถูกจัดในโรงเรียนประถมศึกษา

ปัจจุบันภารกิจของโรงเรียนประถมศึกษา มีความซับซ้อนมากขึ้น ทั้งกิจกรรมของครู ภายในโรงเรียนก็มีอยู่มากมายและแตกต่างกันออกไป ครูต้องเพิ่มความรับผิดชอบมากขึ้นทั้งยังต้องคำนึงถึงคุณภาพของการศึกษาดูแล จึงเป็นความจำเป็นของครูและผู้บริหารที่จะอยู่หนึ่งเดียวไม่ได้

จะต้องพยายามศึกษาหาความรู้ปรับปรุงสมรรถภาพของตนเองอยู่เสมอ ในการพัฒนาสมรรถภาพของครูและผู้บริหารนั้น นอกจากด้านการเรียนการสอนที่นับว่าสำคัญแล้ว ยังมีอีกด้านหนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับครูและผู้บริหารมากที่สุด นั่นคือ สมรรถภาพด้านการจัดบริการและการจัดโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียน เพื่อเสริมสร้างคุณสมบัติที่ดีและคุณธรรมของนักเรียน เพราะโรงเรียนไม่ได้มีหน้าที่สอนวิชาการแต่เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศ และกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน

บริการและโครงการต่าง ๆ ที่ควรจัดในโรงเรียนประถมศึกษา ได้แก่ 1) บริการห้องสมุด 2) บริการแนะแนว 3) บริการสอนซ่อมเสริม 4) บริการทางสุขภาพอนามัย 5) บริการอาหารกลางวัน 6) โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร 7) โครงการกีฬา และนันทนาการ 8) โครงการลูกเสือและลูกกาชาด 9) โครงการส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมไทย 10) โครงการสมาคมผู้ปกครองและครู (สุนทร วิวิธน์, 2524)

ความสำคัญของการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ในโรงเรียนประถมศึกษา พอจะอธิบายโดยสังเขปได้ดังนี้

1. บริการห้องสมุด ห้องสมุดเป็นแหล่งสำคัญที่จะช่วยเสริมเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ และแผ่ขยายประสบการณ์ให้แก่เยาวชนของชาติ เพราะห้องสมุดเปรียบได้กับคลังหรือธนาคารความรู้ เป็นแหล่งรวมสรรพศาสตร์ วิชาการต่าง ๆ ที่ควรแก่การเรียนรู้ (สมหมาย วงศ์วิภากร, 2528) และจากงานวิจัยเรื่อง "ความสนใจทางด้านการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" ได้ให้ข้อเสนอแนะว่า โรงเรียนประถมศึกษาควรจัดบริการห้องสมุด เพื่อนักเรียนจะได้ศึกษาหาความรู้ด้วยตนเอง มีความรอบรู้ในเชิงวิชาการ ตลอดจนทราบข่าวเหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อมในปัจจุบัน รวมทั้งสามารถช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาหรือเกิดน้อยที่สุดด้วย (ประภาวดี โลวิธพันธ์, 2525)

2. บริการแนะแนว เป็นบริการที่มีประโยชน์มากที่ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนสนใจการเรียนมากขึ้น ทำให้นักเรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับการศึกษาต่อ และการประกอบอาชีพ นอกจากนี้จะช่วยผู้ที่มีความสนใจเห็นแนวทางวิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้องแล้ว ยังสามารถช่วยป้องกันมิให้เกิดปัญหาหรือเกิดน้อยที่สุดด้วย (สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, 2523)

3. บริการสอนซ่อมเสริม เป็นบริการที่ช่วยเหลือนักเรียนที่เรียนอ่อนหรือเรียนช้าหรือไม่เข้าใจ เพราะสติปัญญาอ่อนหรือขาดเรียนในบางวิชาให้เรียนได้ทันเพื่อน และสอนเสริมเด็กที่เรียนเก่งให้เจริญงอกงามถึงขีดสุดของตน การสอนซ่อมเสริมนี้อาจเป็นหน้าที่ของครูโดยเฉพาะ

4. บริการทางสุขภาพอนามัย ประชากรที่มีคุณภาพดีย่อมเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผู้ที่มีสุขภาพดีย่อมจะเรียนได้ดี รู้จักวิธีที่จะปฏิบัติตนให้มีสุขภาพสมบูรณ์ นักเรียนควรจะได้รับ การอบรม และปลูกฝังเจตคติที่ดีต่อสุขภาพอนามัยมาแต่เด็ก ๆ ดังนั้น โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญมากในการที่จะทำให้นักเรียนตระหนักใน ความสำคัญของสุขภาพอนามัย (อัญชลี แจ่มเจริญ, 2520)

5. บริการอาหารกลางวัน อาหารมีความสำคัญยิ่งต่อมนุษย์ โดยเฉพาะนักเรียน ในวัยประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยกำลังเจริญเติบโตทุกส่วนของร่างกาย ชาวไทยมีแรงงาน สามารถศึกษาหาความรู้ได้ แต่ถ้านักเรียนขาดสารอาหารจะเป็นผลเสียต่อการเจริญเติบโต ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางการศึกษาด້วส จึงควรที่จะจัดบริการอาหารกลางวันช่วยเหลือ นักเรียนที่ขาดแคลนเป็นอย่างยิ่ง (จรรยา สัตยาภรณ์, 2526)

6. โครงการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร เป็นกิจกรรมที่จัดทำขึ้นนอกเวลาเรียน เพื่อส่งเสริมการเรียนการสอนในชั้นเรียน และพัฒนาการของนักเรียนให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เป็น กิจกรรมที่นักเรียนเป็นผู้ดำเนินการโดยได้รับความเห็นชอบ และการสนับสนุนจากครู และผู้บริหารโรงเรียน (วสันต์ นรหมบุญ, 2522)

7. โครงการกีฬาและนันทนาการ กีฬาเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้สมบูรณ์ แต่แรกเกิดจนเป็นผู้ใหญ่ การกีฬาก็จะช่วยให้เขาชนมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง และเป็นผลเมืองดี การส่งเสริมกีฬานั้นควรจะเริ่มตั้งแต่เด็ก ๆ นับตั้งแต่ระดับประถมศึกษา นอกจากกีฬาจะช่วยให้ ร่างกายสมบูรณ์แข็งแรงแล้วยังช่วยให้นักเรียนมีพฤติกรรมในการปรับตัวดีขึ้นด้วย (ไพชยนต์ ชาตมินตรี, 2521) ส่วนนันทนาการก็เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เช่น กิจกรรมเข้าจังหวะ เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียด ส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างระบบประสาท ฝึกให้เป็นคนรู้จักคิด เกิดทักษะในการทำกิจกรรม และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี (เสถียร สมิตตพานงศ์, 2524)

8. โครงการลูกเสือและลูกเสืออาสา ปัญหาสังคมไทยในปัจจุบันนี้ที่สำคัญ คือ การขาดระเบียบวินัย โรงเรียนควรจะช่วยฝึกฝน อบรมเยาวชนของชาติให้รู้จักการดำเนินชีวิต อย่างมีระเบียบแบบแผน เคารพกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของสังคม รู้จักการเสียสละเพื่อประโยชน์ ของส่วนรวม รู้จักการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม การที่จะฝึกให้เยาวชนมีคุณสมบัติดังกล่าวนี้ กระบวนการลูกเสือ เนตรนารี และลูกเสืออาสา จะช่วยฝึกฝนได้ (กรมการฝึกหัดครู, 2524)

9. โครงการส่งเสริมศิลปและวัฒนธรรมไทย สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร เห็นว่า สิ่งที่ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาควบคู่กันไปกับการส่งเสริมด้านการเรียน และการเสริมสร้างวินัยแก่นักเรียน คือ ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เพราะเป็นสิ่งที่แสดงถึงเอกลักษณ์ประจำชาติ ประเทศไทยมีวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง จึงควรได้รับการเชิดชูทวงแหนดและรักษาสืบไป จึงได้กำหนดให้โรงเรียนประถมศึกษา จัดโครงการ ชื่อ "โครงการส่งเสริมและพัฒนากิจกรรมขนบธรรมเนียมประเพณีในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร" โดยเริ่มดำเนินโครงการในภาคปลายปีการศึกษา 2526 เป็นต้นมา (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2526)

10. โครงการสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นโครงการที่มุ่งสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับผู้ปกครองของนักเรียน อาจจะทำโดยการจัดตั้งสมาคมผู้ปกครองและครูขึ้น เพื่อเป็นการสร้างสัมพันธ์ไมตรี สร้างความเข้าใจให้แก่ผู้ปกครองในเรื่องการศึกษา เพื่อส่งเสริมการเรียนของนักเรียนให้ดีขึ้น และเพื่อขจัดอุปสรรคหรือความไม่เข้าใจกันให้หมดไป (สมจิต ธนสุกาญจน์, 2526)

จากความสำเร็จของการจัดบริการโครงการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า ครูและผู้บริหารโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดโดยตรง เพราะครูและผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้ที่ให้ความรู้ อบรมบ่มนิสัย และเตรียมเอาชนให้เป็นพลเมืองดี มีความรู้ ความคิด และความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรม คุณธรรม ตลอดจนมีพละทานามีสัมบูรณ์ รักษาศิลปวัฒนธรรมไทย และความเป็นไทยไว้ด้วยดี

โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา

เป้าหมายของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชาติที่สำคัญที่สุด ควรจะอยู่ที่การสร้างสรรคคุณภาพชีวิตให้แก่ประชาชนในสังคม สภาพสังคมที่เจริญรุ่งเรืองและมั่นคงย่อมต้องอาศัยประชากรหรือกำลังคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ได้มาตรฐาน การที่บุคคลใดมีสภาวะความเป็นอยู่ที่ดีเป็นที่พอใจ ก็อาจนับได้ว่าบุคคลนั้นมีคุณภาพชีวิตอันพึงปรารถนา การมีชีวิตที่สามารถกล่าวได้ว่า "มีคุณภาพชีวิต" นั้น ย่อมประกอบด้วยปัจจัยหลายประการ ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีนักวิชาการหลายท่านให้ความสนใจและให้ทรรศนะในเรื่องนี้

ความหมายของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ธีรวิทย์ นิจนเตร (2538) กล่าวว่าไว้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ ของบุคคลแต่ละคน การที่จะระบุให้ชัดเจนว่า สภาพอะไรเป็นชีวิตที่มีคุณภาพนั้นค่อนข้างจะทำได้ยาก ขึ้นอยู่กับมาตรฐานของแต่ละสังคม แต่ถ้าจะกล่าวถึงลักษณะกว้าง ๆ ของชีวิตที่ไม่มีคุณภาพ ก็อาจจะระบุได้ว่า เป็นชีวิตที่ขาดงาน ขาดแคลนปัจจัยสี่ มีร่างกายและจิตใจที่อ่อนแอ ขาดความรู้หรือไร้การศึกษา ขาดทักษะในการประกอบอาชีพ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะสม และขาดความสงบสุข เป็นต้น ส่วนชีวิตที่มีคุณภาพ นอกจากจะมีลักษณะตรงกันข้ามกับที่กล่าวมาแล้ว ยังต้องประกอบด้วยสิ่งพึงปรารถนาอื่น ๆ อีกหลายประการ เช่น อีสราภาพ ความเจริญก้าวหน้าในชีวิตและการทำงาน ความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ฉลอง แนวพานิช (2530) การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ที่ดีในระดับที่สังคมยอมรับ คุณภาพชีวิตที่ดีย่อมประกอบไปด้วย ความรู้ ความสามารถ ผลิตานามัยแข็งแรง มีสุขภาพดี และมีปัจจัยความจำเป็นพื้นฐานครบถ้วน

นิพนธ์ คันทเสวี (2528) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การพัฒนาระดับสภาพการดำรงชีวิตของมนุษย์ ตามองค์ประกอบของชีวิตอันได้แก่ ทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางความคิด และจิตใจ

สมน อมรวิวัฒน์ (2525) กล่าวว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นชีวิตที่มีคุณภาพ เป็นชีวิตที่สงบทั้งทางร่างกายและจิตใจ กายที่สงบต้องมีสุขภาพดี คือ ปราศจากโรค ได้รับประทานอาหารที่ถูกต้องและเพียงพอ ได้ออกกำลังกาย และพักผ่อน ได้อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่สะอาด สวยงาม และมีความสะดวกสบาย ส่วนจิตใจที่สงบนั้น จะต้องมียุทธธรรม เป็นแนวทางในการแก้ปัญหา มีความรัก ศรัทธา มีที่พึ่ง และมีความปลอดภัย ตลอดเวลาที่อยู่ท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่เป็นมนุษย์ ธรรมชาติ และเทคโนโลยี ชีวิตที่ "มีคุณภาพ" จึงเป็นชีวิตที่อยู่รอด อยู่ดี อยู่อย่างมีหลักการ และบุคคลนั้นสามารถปรับตนเอง และแก้ปัญหาได้ เพื่อดำเนินชีวิตไปอย่างสงบตามอัธยาศัย

ฟราดิเออร์ (Fradier, 1976) ได้ให้ความหมายของ การพัฒนาคุณภาพชีวิต คือ การที่บุคคลพัฒนาความสัมพันธ์ทุกด้านระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่บุคคลอาศัยอยู่ แต่ละด้านจะมีความเฉพาะในลักษณะที่สนองความต้องการของบุคคล

ชาร์อน วอลเลซ (Wallace, 1974) ได้กล่าวถึง การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพทั้งหลายซึ่งนำมาสู่ความพึงพอใจแก่บุคคลทั้งทางด้านร่างกาย และจิตใจในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ๆ

จอร์จ และเบียร์สัน (George and Bereson, 1980) ได้ให้ความหมาย การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง มิติของการมีชีวิตที่ดี ประกอบด้วยความสุข ความพอใจในชีวิต ความนับถือตนเอง สุขภาพ สภาพการทำงานของร่างกาย และสภาวะทางเศรษฐกิจที่ดี

จากความหมายของคำว่า "การพัฒนาคุณภาพชีวิต" ทั้งหมดที่กล่าวมา ขอสรุปได้ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิต หมายถึง การพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลตามองค์ประกอบของชีวิต ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สังคม จิตใจ และความต้องการในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแต่ละบุคคล อ้อมไม่เหมือนกัน และมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสิ่งแวดล้อม

องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิต

จากการค้นคว้าและศึกษาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่บุคคล และหน่วยงาน ต่าง ๆ ได้ศึกษาวิจัย สามารถอธิบายโดยสรุปได้ดังนี้

นิพนธ์ คันทะเสวี (2526) ได้จำแนกองค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ 2 รูปแบบ คือ

1. จำแนกตามองค์ประกอบ ได้แก่
 - 1.1 องค์ประกอบทางด้านร่างกาย เช่น ความต้องการในการกินอยู่ นึก่อนและสืบพันธุ์
 - 1.2 องค์ประกอบทางด้านอารมณ์ เช่น ความสนุกสนาน สดชื่น ความรัก ความอบอุ่น และความต้องการความมั่นคงปลอดภัย
 - 1.3 องค์ประกอบทางด้านสังคม เช่น ความมีหน้ามีตา ได้รับการยกย่อง รู้จักเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม

1.4 องค์ประกอบทางด้านความคิด เช่น ความต้องการความรู้ ความเข้าใจ การคิดค้น และหาวิธีการแก้ปัญหาให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างสุภาพ

1.5 องค์ประกอบทางด้านจิตใจ เช่น ความต้องการที่จะมีคุณค่า มีประโยชน์ ต้องการที่อดทนเฝ้าทางจิตใจ ต้องการความมั่นใจว่ามีความสุข เป็นต้น

2. จำแนกตามพฤติกรรมตอบสนองหรือจำแนกตามสถาบันสังคม ได้แก่

2.1 ครอบครัว เป็นการตอบสนองความต้องการทางอารมณ์ ความต้องการในการสืบสกุล การเลี้ยงดู อบรม และพัฒนาให้เจริญเติบโตเป็นบุคคลที่พึงปรารถนาในสังคมทุก ๆ ด้านของชีวิต

2.2 เศรษฐกิจ เป็นการตอบสนองความต้องการทางวัตถุ เช่น ปัจจัย 4 และการสร้างโอกาสในการทำมาหาเลี้ยงชีพตามความถนัดและความสนใจ โดยการผลิต การจำหน่าย เป็นต้น

2.3 สาธารณสุข เป็นความพยายามที่จะตอบสนองความต้องการที่จะอยู่อย่างสุขกายสุขใจ นับตั้งแต่การมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสิ่งแวดล้อมที่สะอาดเป็นระเบียบ

2.4 นันทนาการและวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ทางสังคม เช่น การมีส่วนร่วมในชุมชน ในกิจกรรมที่สร้างความเพลิดเพลิน สนุกสนาน การออกกำลังกาย ความสนิทสนมคุ้นเคย ความสามัคคี เป็นต้น

2.5 การปกครอง เป็นระบบสังคมที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการที่จะดำรงชีวิตอย่างสงบ สะดวก สบายทั้งกายและใจ ซึ่งจำเป็นต้องมีการควบคุมตัวเอง และการควบคุมกันและกัน มิให้มีการกระทบกระเทือนเป็นภัยต่อตัวเองและผู้อื่น โดยมีกติกา กฎเกณฑ์ ระเบียบ วินัย บังคับให้เป็นไปตามเจตนารมณ์

2.6 การศึกษา เป็นสถาบันที่ศึกษาความเป็นไปของชีวิตในโลกปัจจุบัน ซึ่งมีสิ่งที่จะต้องเรียนรู้ และเข้าใจมากมาย เกินกว่าสถาบันครอบครัวจะสนองความต้องการในการแสวงหาความรู้ ความเข้าใจทุก ๆ ด้านได้อย่างเพียงพอจึงต้องอาศัยสถาบันการศึกษา เพื่อตอบสนองความต้องการดังกล่าว เพื่อสรรสร้างคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้น

2.7 ศาสนา เป็นสถาบันที่ตอบสนองความต้องการทางจิตใจอันล้ำลึกที่จะได้พบความหลุดพ้นจากทุกข์ทางใจที่จะนำไปสู่ปัญหาทางกาย ทางอารมณ์ และปัญหาในความสัมพันธ์กับเพื่อนมนุษย์

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของการพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะอยู่ในกรอบของการตอบสนองความต้องการทางปัจจัย 4 ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และอาภรณ์ นอกจากนี้ยังมีความต้องการทางด้านจิตใจ ตลอดจนความต้องการทางด้านการศึกษาควบคู่กันไป

ความสำคัญของการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิต

การศึกษาเป็นกิจกรรมที่สำคัญของชีวิต เพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาความเป็นอยู่และพัฒนาคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นตามลำดับ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นความต้องการพื้นฐาน และเป็นเครื่องมือที่จะเสาะแสวงหาปัจจัยต่าง ๆ เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ให้มีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (พจน์ สะเพียรชัย, 2526)

การที่จะทราบว่าการศึกษาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างไรนั้น ถ้าพิจารณาถึงบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนนั้น ศาสตราจารย์ จุติกุล (2523) ได้แยกแยะไว้ 3 ประการ คือ

ประการแรก การศึกษาโดยตัวของมันเองเป็นส่วนหนึ่งของความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ เพราะมนุษย์ต่างจากสัตว์ชนิดอื่น ตรงที่มีความสามารถในการใช้สติปัญญา บุคคลทุกคนจึงต้องมีความรู้ ทักษะ ทักษะ และค่านิยมต่าง ๆ เพื่อให้สามารถปรับตัว และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้

ประการที่สอง การศึกษาเป็นพาหนะที่ช่วยตอบสนองความต้องการพื้นฐานด้านอื่น ๆ กล่าวคือ แม้ว่าจะมีอาหารอุดมสมบูรณ์ แต่ถ้าไม่รู้จักรับประทานอาหารให้ถูกส่วนหรือถูกหลักโภชนาการ ร่างกายก็จะได้ไม่ได้รับประโยชน์เต็มที่ เป็นต้น

ประการที่สาม การศึกษาเป็นตัวเร่งการพัฒนาชีวิตด้านอื่น ๆ เช่น การพัฒนาด้านความเป็นอยู่ อาชีพ การเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและอุตสาหกรรม ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยความรู้เทคนิคและวิธีการที่ทันสมัย นอกจากนี้ยังช่วยให้ความรู้ในด้านการจัดการในลักษณะเศรษฐกิจสังคมยุคใหม่ ทั้งการจัดองค์การ การจัดการเรื่องเวลา ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม ตลอดจนการจัดการกับชีวิตให้ดีขึ้น เป็นต้น

ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นรากฐานสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ประชาชนทุกคนควรได้รับการศึกษาขั้นต่าอย่างน้อยที่สุดก็ให้อ่านออกเขียนได้ และคิดเลขเป็น เพราะผู้ที่ไม่รู้หนังสือ ย่อมไม่อาจพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีได้ เนื่องจากขาดโอกาสที่จะแสวงหา

ความรู้เพื่อเพิ่มพูนสมรรถภาพในการทำงานหรือความสามารถในการประกอบอาชีพ เมื่อไม่มีอาชีพที่ถนัดจะขาดรายได้ ไม่มีทรัพย์สินเงินทองที่จะซื้อหาสิ่งจำเป็นพื้นฐานต่าง ๆ มาสนองความต้องการของตนเองและครอบครัว ทำให้ขาดโอกาสที่จะพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของคนให้ดีขึ้น (ธีรวัฒน์ นิจนตร, 2528)

สำหรับความสำคัญของการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น มีมากมายหลายด้านซึ่งนักการศึกษาได้ให้ความสำคัญ สรุปได้ดังนี้

1. ช่วยพัฒนาความรู้ และสติปัญญาของพลเมืองโดยส่วนรวมของสังคมให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถสูงขึ้น
2. ช่วยให้คนสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมได้ดียิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต
3. ช่วยในการเตรียมพลเมืองดีที่พึงปรารถนา (good citizen) ให้แก่สังคมตามที่สังคมปรารถนา
4. ช่วยในการพัฒนาความสามารถทางสังคมและความสามารถในการประกอบอาชีพของบุคคล เพื่อช่วยให้บุคคลสามารถดำรงตนในสังคมได้อย่างปกติสุขและมีประสิทธิภาพทางอาชีพการงาน
5. ช่วยในการเตรียมกำลังคนหรือกำลังงาน (manpower) ให้สอดคล้องกับงานในสาขาต่าง ๆ ตามที่สังคมและประเทศชาติต้องการ
6. เป็นตัวการในการถ่ายทอดมรดกทางปัญญา ประสบการณ์ ตลอดจนมรดกทางปัญญาและทางวัฒนธรรมสู่คนรุ่นใหม่
7. ทำหน้าที่ในการปลูกฝังความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และอุดมการณ์ทางด้านการเมือง ด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ตามความประสงค์ของสังคมนั้น
8. ทำหน้าที่เป็นโปรแกรมหรือกิจกรรม ซึ่งเป็นพาหะสนับสนุนนโยบาย และการดำเนินงานบางอย่างของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ การเมือง เทคโนโลยี เป็นต้น

ดังนั้น บทบาทและความสำคัญของการศึกษากับการพัฒนาคุณภาพชีวิตที่กล่าวมานี้ ชี้ให้เห็นว่า การศึกษามีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต และมีความสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพชีวิตที่ดีนั้น ส่วนหนึ่งย่อมได้มาจากการเรียนรู้

เพราะการเรียนรู้ที่ได้รับการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ย่อมทำให้สามารถเข้าใจถึงคุณค่าที่ดีของชีวิตได้ และยังสามารถทำให้มีความรู้ที่จะนำไปใช้ประกอบอาชีพ เพื่อให้ได้มาซึ่งปัจจัยในการยังชีพในระดับที่เหมาะสมกับอัตภาพของตน

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

การศึกษานับว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตอันหนึ่งปรารถนา ทั้งนี้เพราะบุคคลจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นถ้าเขาได้รับการศึกษาที่ถูกต้อง การศึกษาช่วยให้คนมีความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างฉลาด ประกอบอาชีพได้มีคุณภาพ สามารถปรับตัว และแก้ปัญหาได้ (สุมน อมรวิวัฒน์, 2525) เบร์นาร์ด บาเบอร์ (Bernard Barber, 1957) กล่าวไว้ว่า การศึกษาเป็นวิถีทางที่สำคัญที่สุดที่จะนำไปสู่ความสำเร็จในอนาคตและไปสู่ตำแหน่งหน้าที่การงานที่มีเกียรติ ฉะนั้น เขาจะชนจะมีแนวทางของชีวิตที่ดีในอนาคตได้นั้น ก็ต้องขึ้นอยู่กับที่ได้รับ การศึกษา

โทวิท วรนิวัฒน์ (2525) ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ดังนี้

1. ควรคำนึงถึงปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต คือ ปัจจัย 4 ครอบคลุมที่คนเรา ยังมีความหิว อุดอยาก ปวดไข้ ย่อมไม่เกิดการพัฒนาที่ดีได้
2. ควรคำนึงถึงความจำเป็นอยู่ที่สามารถจะจัดตัวเองให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมและสถานที่ที่มีอยู่เดิม และพยายามใช้ความรู้ เทคโนโลยีอื่น ๆ เข้าช่วยตามความเหมาะสม
3. ควรคำนึงถึงการเสริมสร้างให้ประชาชนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น โดยชี้เหตุผล เข้าช่วย สามารถใช้ความคิด และแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบระเบียบ ซึ่งจะช่วยให้อยู่อย่างมีความสุขได้อย่างเป็นปกติสุข

ประสาร มาลากุล ณ อยุธยา (2527) เสนอว่า แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์ ควรต้องประกอบด้วยลักษณะสำคัญอย่างน้อย 7 ประการ คือ

1. เป็นการศึกษาต่อเนื่องตลอดชีวิตของบุคคล
2. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บุคคลเกิดความเจริญงอกงามได้สมบูรณ์ทุกด้าน ทั้งทางกายภาพ หน้าที่ปัญหา และจริยธรรม โดยสามารถนำกำลังกาย ความรู้ ความคิด ความเข้าใจ ที่มีอยู่มาสู่การปฏิบัติให้ได้ผลในสภาพชีวิตจริง มิใช่มุ่งผลิตแต่คนที่มีความรู้ทางทฤษฎีโดยการทำอย่าง แต่ไม่สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเอง ความคิดริเริ่ม หรือ ความกล้าที่จะแสดงความสามารถของคนได้

3. เป็นการศึกษาที่ส่งเสริมให้บุคคลและสังคมได้พึ่งพาอาศัยและรับประโยชน์ซึ่งกันและกันได้อย่างเต็มที่

4. เป็นการศึกษาที่มีระบบการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการใช้ข้อมูลจากความต้องการ ความจำเป็น ความเปลี่ยนแปลง และปัญหาต่าง ๆ ในสถานการณ์ที่แท้จริงของตัวบุคคลและสังคม มาเป็นพื้นฐานในการวางจุดมุ่งหมาย การวางแผนและนโยบายที่จะปฏิบัติอย่างมีระบบ มีการดำเนินงานอย่างละเอียดรอบคอบและต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถประเมินประสิทธิภาพและปัญหาในการจัดการศึกษาทุกระดับและทุกรูปแบบได้ตรงกับความเป็นจริง

5. เป็นการศึกษาที่สามารถสนองความต้องการและความจำเป็นที่แท้จริงของบุคคลและสังคมได้ทั้งในแง่ของการแก้ปัญหาที่ด่วนเฉพาะหน้า และในแง่ของการวางพื้นฐานและทิศทางของการพัฒนาทรัพยากรสำหรับอนาคต

6. เป็นการศึกษาที่สามารถสร้างความผสมผสานให้เกิดคุณลักษณะได้ ระหว่างการอนุรักษ์ระบบการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของชาติไว้ได้ควบคู่ไปกับความสามารถทำความเข้าใจและใช้ประโยชน์จากความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของโลกสากล ซึ่งย่อมหมายถึงความสามารถประสานประโยชน์ระหว่างความเป็นตัวของตัวเองในเอกลักษณ์ของชาติ กับการยอมรับอิทธิพลจากโลกภายนอกนั้นเอง

7. เป็นการศึกษาที่สร้างเสริมบุคคลให้มีคุณลักษณะที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาตนเองและสังคมได้อย่างมั่นคงถาวร ได้แก่ การมีค่านิยมที่เชื่อมั่นในความสามารถและความพยายามของตนเอง มีความต้องการพึ่งพาช่วยเหลือตนเองให้ได้มากที่สุด มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่มุ่งทำงานให้ประสบความสำเร็จได้ดีที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยไม่ย่อท้อต่อปัญหาและอุปสรรคที่มีอยู่ มีความทรหดอดทนต่อปัญหาและอุปสรรค พร้อมทั้งมีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคมส่วนรวม

จากแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตดังที่กล่าวมานี้ สรุปได้ว่าการจัดการศึกษาให้แก่บุคคลนั้น มีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ เพราะการศึกษาจะช่วยให้บุคคลได้มีความรู้ มีความเข้าใจในพื้นฐานของการดำรงชีวิต สามารถปรับตัวและแก้ปัญหาได้ ซึ่งการให้การศึกษาก็เป็นวิถีทางที่จำเป็นที่สุด ที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาเป็นในสถานการณ์ที่แท้จริงของตัวบุคคลและของสังคม โดยสามารถแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้บุคคลได้อยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข นอกจากนี้การศึกษายังเป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ ศิลปวิทยาการ และวัฒนธรรมที่จะสร้างสรรค์ประชาชนในชาติให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและสังคมได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงเป็นระบบหนึ่งที่รัฐควรตระหนักและให้ความสำคัญที่จะส่งเสริมให้เยาวชนของ

ชาติ เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีความรับผิดชอบ รู้จักใช้เหตุผล ในการแก้ปัญหา และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

โครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิต

ในสังคมปัจจุบันประเทศมีปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตมากมาย เช่น ปัญหา ความยากจน ปัญหาโรคภัยไข้เจ็บ และปัญหาการศึกษาของประชาชน เป็นต้น ปัญหาเหล่านี้ ล้วนเป็นปัญหาพื้นฐานที่จำเป็นที่สุดในการดำรงชีวิตของมนุษย์ และส่งผลในการพัฒนาประเทศ ด้วยเหตุนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ เพราะมนุษย์ ต้องต้องการปัจจัย 4 คือ การมีอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค หาก ปราศจากปัจจัย 4 แล้ว มนุษย์ย่อมไม่สามารถจะดำรงชีวิตได้ ดังนั้น จึงมีการจัดโครงการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่างๆ ขึ้นมา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงคุณภาพชีวิตของประชาชน พลสรุปโดยสังเขป ดังนี้

1. โครงการรณรงค์คุณภาพชีวิตของประชาชนในชาติ ปี 2528-2530 มีกระทรวง มหาดไทย เป็นผู้ดำเนินการ มีสาระสำคัญโดยสรุป คือ เป็นโครงการที่มุ่งให้มีการพัฒนา เพื่อให้บรรลุคุณภาพชีวิตตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน โดยยึดหลักการพึ่งตนเองของประชาชน เป็นสำคัญ ที่ใช้เรื่องชีวิตความจำเป็นพื้นฐาน 8 หมวด ได้แก่

หมวดที่ 1 ความจำเป็นพื้นฐานของประชาชน ซึ่งในครอบครัว จะต้องได้รับ ประทานอาหารที่ถูกต้องลักษณะ และเพียงพอกับความต้องการของร่างกาย

หมวดที่ 2 ประชาชนจะต้องมีที่อยู่อาศัย และอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ เหมาะสม ถูกต้องลักษณะ

หมวดที่ 3 ประชาชนสามารถและมีโอกาสเข้าถึงบริการสังคมขั้นพื้นฐาน ที่ จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นบริการด้านสาธารณสุข บริการด้านการศึกษา รวมทั้งจะ ต้องได้รับข่าวสารทางราชการอย่างทั่วถึง

หมวดที่ 4 ประชาชนมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

หมวดที่ 5 ประชาชนมีการผลิตและจัดอาหารที่มีประสิทธิภาพ เช่น มีความรู้ ในการเพาะปลูกพืชหลัก พืชรอง และมีการใช้เทคนิคการเพิ่มผลผลิต และการป้องกันโรค ระบาด เป็นต้น

หมวดที่ 6 มีการควบคุมการมีบุตร หรือมีความรู้ความเข้าใจในการวางแผนครอบครัว

หมวดที่ 7 ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา คือ มีส่วนเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ชุมชน เป็นต้น

หมวดที่ 8 ประชาชนมีการพัฒนาจิตใจ คือ มีความสามัคคี มีการปฏิบัติศาสนกิจหรือประเพณีธรรม ในสิ่งที่ถูกต้องควร (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานสภานิติบัญญัติ, 2530)

2. โครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตในชนบท มีสมาคมสตรีอุดมศึกษาแห่งประเทศไทย เป็นผู้ดำเนินการ เมื่อปี 2525 โดยมีสาระสำคัญโดยสรุป คือ เป็นโครงการที่ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาของชีวิตนั้นมาจากสภาพจิตใจที่เสื่อมโทรม ประชาชนมีความเดือดร้อน ประสบปัญหาความยากจน ประชาชนไม่รู้หนังสือ และเจ็บไข้ได้ป่วยอยู่เป็นประจำ เพราะฉะนั้น การแก้ปัญหาของประชาชนหรือการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนจะต้องแก้แบบผสมผสาน โดยใช้รูปแบบการพัฒนาแบบ 5 อ คือ

1. พัฒนาอุดมการณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้เพราะจิตใจอ่อนแอเป็นนาศ ถ้าจิตใจได้รับการพัฒนาแล้ว การพัฒนาอย่างอื่นก็จะตามมา การพัฒนาอุดมการณ์ประชาชนจะต้องเน้นความซื่อสัตย์ ความอดทน การประหยัด รวมทั้งการช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น

2. พัฒนาอัตตา-ประชาธิปไตย (อัตตา = ตนเอง, ประชา = ประชาชน, ภิบาล = การปกครอง) นั่นคือ จะต้องพัฒนาให้ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ให้รู้จักตระหนักในปัญหาตนเอง มีการกระทำเพื่อวางแผนแก้ไขปัญหาร่วมกันและรู้จักนำทรัพยากรทั้งภายในและภายนอกชุมชนมาใช้เพื่อแก้ปัญหา

3. พัฒนาด้านอิทธิทธิ (การศึกษา) นั่นคือ จะต้องให้การศึกษากับประชาชน ประชาชนสามารถรู้แหล่งที่จะศึกษาหาความรู้ มีกิจกรรมในวิชาการด้านต่าง ๆ สามารถอ่านออกเขียนได้ รู้จักประยุกต์ความรู้มาใช้ในการแก้ปัญหา และกระตุ้นให้ไม่หาความรู้อยู่เป็นประจำ กล่าวคือ สามารถทำเป็น คิดเป็น และแก้ปัญหาเป็น

4. พัฒนาด้านอาชีพ คือ พัฒนาให้ประชาชนมีความรู้ในด้านอาชีพ รู้จักใช้ปัจจัยในการผลิต เพิ่มพูนรายได้ ลดรายจ่าย รู้จักใช้และรักษาทรัพยากรของชุมชน รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้บริโภคที่ฉลาด และมีการออมทรัพย์

5. ทัศนอนามัย คือ ให้ประชาชนมีความรู้ในเรื่องสุขศึกษาขั้นพื้นฐาน รู้จักวางแผนครอบครัว ทัศนากับสิ่งแวดล้อมที่เป็นอยู่ การใช้ยาสามัญประจำบ้าน รู้หลักโภชนาการ รู้จักการออกกำลังกาย รู้จักการพักผ่อน รู้จักรักษาและป้องกันสุขภาพ (สมาคมสตรีอุดมศึกษา แห่งประเทศไทย, 2525)

ดังนั้น โครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาคูณภาพชีวิต ถือเป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพ มีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีคุณธรรม แก้ปัญหาได้ มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งมีสิ่งจำเป็นพื้นฐานในการดำเนินชีวิตในสังคมให้เป็นสุขได้

การจัดโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาคูณภาพชีวิตขึ้นนั้น ก็เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ ที่จะพัฒนาบุคคลในชาติให้มีคุณภาพ และมีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิต เพื่อความเป็นพลเมืองดีของประเทศชาตินั่นเอง จึงได้มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่เล็งเห็นความสำคัญร่วมกันที่ดำเนินงานจัดโครงการที่ส่งเสริมการพัฒนาคูณภาพชีวิตขึ้น รวมทั้งกรุงเทพมหานครเป็นหน่วยงานหนึ่งของรัฐได้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาคูณภาพชีวิตเช่นกัน จึงมีความเห็นว่าการพัฒนาคูณภาพชีวิตควรเริ่มปลูกฝังตั้งแต่วัยเด็ก และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเด็กในระดับประถมศึกษา เพราะเป็นวัยแห่งการเรียนรู้ การฝึกฝน เพื่อให้เกิดทักษะ และทัศนคติที่ดีได้นอกจากนี้การศึกษาในระดับประถมศึกษา ยังถือเป็นการศึกษาภาคบังคับที่ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศจะได้รับ จึงได้มีการกำหนดนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ให้มีแนวทางในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ที่มุ่งเน้นให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตแก่นักเรียนเป็นประการสำคัญ โดยมีสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานครทำหน้าที่ในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคูณภาพชีวิตขึ้น และให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดได้ดำเนินงานจัดโครงการเพื่อพัฒนาคูณภาพชีวิตขึ้น ให้มีความสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาต่อไป

การจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร

ความเป็นมาของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นโครงการที่ทางสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร กำหนดขึ้นมาเพื่อให้ตรงกับนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-3539 ที่กำหนดไว้ และทั้งนี้ความเป็นมาของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น เกิดขึ้นจากการที่กรุงเทพมหานคร ได้ตระหนักถึงปัญหาอันเนื่องมาจากการขยายตัวของระบบเศรษฐกิจ ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคมของกรุงเทพมหานคร กล่าวคือ เกิดการหลั่งไหลของแรงงานชนบทเข้าสู่กรุงเทพมหานครมากขึ้น ทำให้มีการขยายตัวของชุมชนและการใช้ที่ดินไม่มีระเบียบเกิดความแออัด ขาดแคลนที่อยู่อาศัย ระบบสาธารณสุขมูลฐาน สาธารณูปการ และบริการทางสังคมต่าง ๆ เช่น บริการทางการศึกษา บริการสาธารณสุขไม่เพียงพอ เกิดความเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมในเมือง ทำให้คุณภาพชีวิตโดยส่วนรวมของประชาชนในเมืองหลวง นอกจากนั้น ปัญหาทางสังคมอื่น ๆ อีก เช่น ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาเด็กและเยาวชน ปัญหาทางวัฒนธรรม ปัญหาจริยธรรมและศีลธรรมเสื่อมโทรม เป็นต้น ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหาหลักต่อไปในอนาคต ขณะที่กรุงเทพมหานครเป็นฐานหลักสนับสนุนการขยายเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ ดังนั้นในการจัดทำนโยบายหรือแผนพัฒนากรุงเทพมหานคร จึงมุ่งที่จะพัฒนากรุงเทพมหานครให้เจริญเติบโตในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม ควบคู่ไปกับการแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ โดยคำนึงถึงประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ ภาวดีหรือจำกัดทางด้านการเงิน การคลัง ทั้งของรัฐบาลและกรุงเทพมหานคร การดำเนินงานตามนโยบายหรือแผนพัฒนาของกรุงเทพมหานครเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย จึงขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารทรัพยากรทางการบริหารของกรุงเทพมหานครทั้งในด้านบุคคลากร งบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนการบริหารให้มีศักยภาพเพียงพอที่จะพัฒนากรุงเทพมหานคร และแก้ปัญหาในด้านต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กองวิชาการ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2536)

จากภาพรวมของสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและสังคมดังกล่าวข้างต้น การกำหนดแนวความคิดในการพัฒนาคุณภาพชีวิต จึงมุ่งไปที่การจัดการศึกษาและการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้นในโรงเรียนประถมศึกษา และมีความจำเป็นที่จะต้องคำนึงถึงประเด็นปัญหาหลักเพื่อการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

1. เด็กและประชาชนส่วนใหญ่ที่มีฐานะยากจน และมีครอบครัวอาศัยอยู่ตามแหล่งชุมชนแออัดและในบริเวณก่อสร้าง ขาดโอกาสในการเข้ารับการศึกษาดังต่อไปนี้ทั้งในระดับเกณฑ์และสูงกว่าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และมีเด็กส่วนหนึ่งที่อยู่ในวัยการศึกษาต้องออกหางานทำหรือเร่ร่อนจรจัด เนื่องจากไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาและไร้ฝีมือทางเทคนิคในการประกอบอาชีพตามความต้องการของตลาดแรงงาน

2. การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการรับเอาวัฒนธรรมต่างประเทศเข้ามาโดยไม่เลือกสรร ทำให้ละทิ้งประเพณีวัฒนธรรม และค่านิยมที่ดี ขาดความซื่อสัตย์สุจริต ขาดความมีระเบียบวินัย การดำรงชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงในลักษณะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เป็นต้น

3. การขยายตัวทางเศรษฐกิจของประเทศส่งผลให้เกิดสถานการณ์เหลื่อมล้ำในสังคม ทำให้เกิดช่องว่างและความขัดแย้งระหว่างความรวยกับความจน สิ่งเหล่านี้ทำให้ประชาชนบางกลุ่มมีสภาพด้อยในคุณภาพชีวิต และมีพฤติกรรมด้านสุขภาพไม่เหมาะสม ขาดโอกาสในการได้รับการส่งเสริมสุขภาพ ป้องกัน รักษา และฟื้นฟูสุขภาพ เนื่องจากความยากจน อีกทั้งยังมีโรคที่มีสาเหตุมาจากการได้รับสารพิษต่าง ๆ ทั้งที่อยู่ในอาหาร น้ำ และสิ่งแวดล้อม เป็นต้น

4. การที่สภาพทางเศรษฐกิจเติบโตไปมาก แต่การกระจายรายได้ไม่เท่าเทียมกัน ทำให้ครอบครัวที่ยากจนต้องหารายได้เสริมเพิ่มมากขึ้น เป็นผลทำให้เด็กและคนชราขาดการดูแลเท่าที่ควร ปัญหาการห่อร้างเพิ่มมากขึ้น อันเนื่องมาจากลักษณะโครงสร้างของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปรวมทั้งปัญหาสังคมดั้งเดิมที่มีอยู่ ได้แก่ ปัญหาอาชญากรรม และยังมีปัญหาสังคมใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ อาทิ ปัญหาโรคเอดส์ ปัญหาโสเภณีเด็ก ปัญหาเด็กเร่ร่อนจรจัด ปัญหาสุขภาพจิต ปัญหาแรงงาน นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยตรงแล้ว แหล่งพักผ่อนหย่อนใจเพื่อการกีฬาและนันทนาการ เช่น สวนสาธารณะ สำหรับประชาชนในกรุงเทพมหานครก็ขาดแคลนและไม่เพียงพอ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนเป็นอย่างยิ่ง

จากสภาพปัญหาดังกล่าว กรุงเทพมหานครในฐานะองค์กรการบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง จึงต้องวางแผนพัฒนาเมืองอย่างมีแบบแผนเป็นระบบต่อเนื่องเพื่อเป็นกรอบในการปฏิบัติให้กับหน่วยงานต่าง ๆ ของกรุงเทพมหานครยึดถือเป็นแนวทางพัฒนาและให้บริการด้านต่าง ๆ แก่ประชาชน โดยมุ่งที่จะลดปัญหาด้านต่าง ๆ และกระตุ้นให้การพัฒนากรุงเทพมหานครเจริญเติบโตในทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศโดยรวม

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของการศึกษา ซึ่งกรุงเทพมหานครให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการศึกษาด้วยเหตุผลที่ว่า การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นก็คือ การให้การศึกษากับเยาวชนผสมผสานกับแผนงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตต่าง ๆ ที่จะสนับสนุนให้เยาวชนได้เป็นพลเมืองดีและมีประสิทธิภาพ (บุญนำ ทานสัมพันธ์ อ่างถึงในสำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2535)

นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539

กรุงเทพมหานครได้กำหนดนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสภาพการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร รวมทั้งความต้องการของสังคมตลอดจนเป้าหมายที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2536) ดังนี้

1. เร่งรัดคุณธรรมและจริยธรรมของนักเรียนและบุคลากรในสถานศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร
2. เร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์
3. ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนได้รับประทานอาหารที่มีคุณภาพ ถูกหลักโภชนาการอย่างทั่วถึงและเพียงพอ ตลอดจนมีวินัยในการรับประทานอาหาร
4. ส่งเสริมและสนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยเน้นด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ และอาชีพท้องถิ่น
5. ปลุกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน
6. เร่งปรับปรุงสภาพอาคาร สถานที่ และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน ให้สะอาด มีบรรยากาศวิชาการ
7. ปรับปรุงสวัสดิการที่เหมาะสมให้แก่ครู ภารโรง เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ และความภาคภูมิใจในวิชาชีพ
8. เสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน บ้าน ชุมชน และสังคม
9. ส่งเสริมและสนับสนุนการขยายโอกาสทางการศึกษา
10. ปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล
11. เร่งปลุกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน
12. จัดบริการทางการศึกษากับประชาชนผู้ด้อยโอกาส

จากนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 มีแนวทางในการจัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมและปลูกฝังให้นักเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด เป็นผู้ที่มีความรู้ มีความคิด มีความสามารถในการประกอบอาชีพ มีจริยธรรมและคุณธรรม มีพละนา มีสมรรถนะ แข็งแรง ตลอดจนมีความรักและถ้อยคำศิลปะและวัฒนธรรมไทย ในส่วนของกรุงเทพมหานครได้นำมากำหนดเป็นแผนงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังนี้

วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

สำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร (2536) ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตไว้ 8 ด้าน ได้แก่ ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านโภชนาการ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย

วัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม

1. เพื่อเสริมสร้างค่านิยม และลักษณะนิสัยที่ดี ให้กับประชาชน และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ให้มีระเบียบวินัย มีความซื่อตรง มีความอดิธรรม รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมมีจริยธรรมและศีลธรรม
2. เพื่อเสริมสร้างความสำคัญของสถาบันครอบครัว และความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนในชุมชน
3. เพื่อเสริมสร้างให้ประชาชน และนักเรียนในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร มีความรู้ ความเข้าใจเห็นคุณค่า และตระหนักว่าวัฒนธรรมเป็นสมบัติที่ทุกคนจะต้องร่วมกันรับผิดชอบในการดูแลรักษา นั้นผู้อนุรักษ์ สืบทอดและเผยแพร่

ด้านวิชาการ

1. เพื่อมุ่งให้นักเรียนเก่งทางด้านวิชาภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ โดยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการเขต ให้ศูนย์วิชาการเขตเพิ่มแบบฝึกหัดให้นักเรียนใน 3

วิชาดังกล่าวและทรงคำให้นักเรียนทุกคนอ่านออกเขียนได้

2. เพื่อให้เด็กเรียนมีความรู้ และทักษะพื้นฐานทางวิชาการในด้านการคิดวิเคราะห์ และสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวัน มีคุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยมที่ถูกต้อง รวมทั้งมีความรู้และทักษะพื้นฐานทางวิชาการด้านอาชีพที่เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของชุมชน

3. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนนักเรียนที่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา รวมทั้งผู้ปกครอง ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาคือในระดับมัธยม หรือการศึกษาด้านอาชีพ

ด้านโภชนาการ

เพื่อมุ่งให้นักเรียนมีอาหารรับประทานในระดับ กินถูก (ราคา) กินอิ่ม กินดี (ตามหลักโภชนาการ) กินมีวินัย (มีมารยาท) โดยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการเขตเพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนทำโครงการอาหารกลางวัน โครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน ส่งเสริมการปลูกกล้วยเพื่อเป็นอาหารเสริม และโครงการอาหารเช้า

ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร

เพื่อให้เด็กเรียนมีความสามารถทางด้านกีฬา ดนตรี ศิลปะ อาชีพในท้องถิ่น ฯลฯ แต่ต้องไม่ให้นักเรียนขาดเรียนวิชาการตามตารางสอน โดยขอความร่วมมือจากผู้อำนวยการเขตจัดหาวิทยากรในท้องถิ่นมาช่วยสอนในโรงเรียนที่ขาดครูในบางวิชา

ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมแก่นักเรียน โดยจัดกิจกรรมและขอความร่วมมือจากชุมชนและภาคเอกชนในการรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

ด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย

เพื่อเร่งปลูกฝังประชาธิปไตยในโรงเรียน สนับสนุนให้มีการสร้างเสริมประชาธิปไตย โดยการสอดแทรกวิถีการประชาธิปไตยในทุกกลุ่มประสบการณ์การเรียนการสอนและการทำงาน

จากวัตถุประสงค์ของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตดังกล่าวข้างต้น เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการฯ จึงกำหนดเป้าหมายหรือสิ่งที่คาดว่าจะได้รับจากการดำเนินงานโครงการดังกล่าว

เป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

เป้าหมายสำคัญของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยภาพรวมแล้วก็เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ และผู้ที่ต้องมีโอกาสทางการศึกษาได้เรียนจนจบหลักสูตรประถมศึกษาควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตในขณะเดียวกัน คือ

1. พัฒนาคูณภาพชีวิตให้เป็นคนที่มีความสามารถ มีระเบียบวินัย มีความซื่อตรง มีความสุจริตธรรม มีจริยธรรมและคุณธรรม ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจตระหนักในคุณค่า และสามารถนำไปปรับใช้กับวิถีชีวิตเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยดีในสังคม

2. พัฒนาคูณภาพชีวิตให้เห็นถึงความสำคัญของการศึกษา และพัฒนากระบวนการเรียนการสอน โดยมุ่งเน้นลักษณะกระบวนการให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐาน ในด้านการคิดวิเคราะห์ ตลอดจนเพิ่มพูนทักษะในการประกอบอาชีพ และสามารถนำเทคโนโลยีที่เหมาะสมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้

3. พัฒนาคูณภาพชีวิตของประชาชนโดยส่วนรวมให้ดีขึ้น อย่างน้อยที่สุดให้ได้ตามเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน รวมทั้งพัฒนาคูณภาพสิ่งแวดล้อมโดยการลดปริมาณมลพิษทางน้ำ อากาศ และเสียง ให้อยู่ในมาตรฐานที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนและชุมชนในกรุงเทพมหานคร

4. พัฒนาคูณภาพชีวิตด้านจิตใจของประชาชน โดยการส่งเสริมในด้านความเป็นอยู่ การศึกษา สาธารณสุข อาชีพที่เหมาะสม จัดกิจกรรมทางด้านกีฬาและนันทนาการ เพื่อให้สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และสังคมที่เปลี่ยนแปลง ให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าต่อการพัฒนาประเทศ (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2535)

กล่าวโดยสรุป วัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น ถือได้ว่าเป็นแนวทางของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคมโดยส่วนรวม เพราะการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษานั้น จะเป็นการให้บริการในด้านต่าง ๆ แก่นักเรียน เพื่อให้ได้พัฒนาคุณภาพชีวิตในลักษณะที่พึงประสงค์ และตอบสนองความต้องการของสังคมเป็นประการสำคัญ

ดังนั้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต
สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้กำหนดโครงการสนับสนุนและกำหนดแนวทางปฏิบัติในการ
ดำเนินงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา ดังนี้

การดำเนินงานโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัด
กรุงเทพมหานคร

ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว โครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตเป็นโครงการที่สำนักงานการศึกษา
กรุงเทพมหานคร กำหนดขึ้นเพื่อให้รองรับกับนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-
2539 และให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเป็นผู้ดำเนินงาน ทั้งนี้ในการจัดโครงการเพื่อ-
พัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษานั้น นอกจากการจัดโครงการให้สอดคล้องกับ
นโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 แล้วยังมีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำ
โครงการที่สนับสนุนนโยบายและจัดทำโครงการต่าง ๆ ตามแนวทางปฏิบัติ ที่ทางสำนักงานการศึกษา
กรุงเทพมหานครได้กำหนดไว้

สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2538) ได้กำหนด โครงการสนับสนุนนโยบาย
การศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ดังนี้

1. โครงการอบรมเชิงปฏิบัติการการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)
2. โครงการจัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
3. โครงการเพิ่มวิชาช่างและทฤษฎีวิชาช่างในโรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร
4. โครงการจัดตั้งศูนย์บริการสื่อการเรียนการสอน
5. โครงการพัฒนาการเรียนการสอนด้วยทักษะกระบวนการ
6. โครงการนิเทศและติดตามผลการเรียนการสอน
7. โครงการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว
8. โครงการสาธารณูปโภคพื้นฐาน
9. โครงการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนกรุงเทพมหานคร
10. โครงการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย

ทั้งนี้สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ได้กำหนดให้เป็นโครงการหลักหรือโครงการบังคับ จำนวน 3 โครงการ ได้แก่ โครงการสาธารณสุขมูลฐาน โครงการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนกรุงเทพมหานคร และโครงการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย เพื่อให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดได้ดำเนินงานจัดโครงการดังกล่าวทุกโรงเรียน โดยมีสาระสำคัญของโครงการดังนี้

1. โครงการสาธารณสุขมูลฐาน เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้เด็กนักเรียนได้มีความรู้ เจตคติ และทักษะในด้านสุขภาพอนามัย ตลอดจนการปฏิบัติงานด้านสาธารณสุขอย่างง่ายได้ และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปปฏิบัติที่บ้าน เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีสุขภาพอนามัยที่ดี โดยมีลักษณะการดำเนินงานของโครงการที่นำมาเป็นกิจกรรมสนับสนุนโครงการ ดังนี้

1. ด้านโภชนาการ

- 1.1 จัดสถานที่รับประทานอาหารให้นักเรียนอย่างถูกสุขลักษณะ
- 1.2 ควบคุมการจำหน่ายอาหารภายในโรงเรียน ทั้งด้านความสะอาดและราคา
- 1.3 จัดอาหารเสริม เช่น นมถั่วเหลือง
- 1.4 ช่วยเหลือนักเรียนที่อาจจนให้ได้รับประทานอาหาร
- 1.5 ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประกอบและปรุงอาหารกลางวันในโรงเรียน
- 1.6 ส่งเสริมให้นักเรียนทำแปลงเกษตรเพื่อให้เป็นอาหาร
- 1.7 ส่งเสริมให้นักเรียนทำแปลงเกษตรและเลี้ยงสัตว์เพื่อใช้เป็นอาหาร

2. ด้านงานรักษาพยาบาล และการควบคุมโรคติดต่อ

- 2.1 จัดทำบัตรบันทึกสุขภาพสำหรับนักเรียนทุกคน
- 2.2 จัดให้มีห้องพยาบาลหรือมุมพยาบาลพร้อมยาและเวชภัณฑ์สำหรับให้บริการแก่ครูและนักเรียน
- 2.3 จัดให้มีการตรวจและสังเกตสุขภาพนักเรียนขณะเรียนอยู่ในชั้นเป็นประจำ
- 2.4 จัดทำรายงานอุบัติเหตุและสถิติการรับบริการจากห้องพยาบาล

- 2.5 ส่งเสริมโดยวิธีการต่าง ๆ กระตุ้นให้นักเรียนตระหนักถึงอันตรายจากการซื้อยาเสพติดรับประทานเอง และให้รู้จักการใช้ยาสามัญประจำบ้านหรือยาตำราหลวง
- 2.6 ส่งเสริมโดยวิธีการต่าง ๆ ให้นักเรียนได้รู้และเข้าใจถึงสาเหตุและการป้องกันโรคติดต่อต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นในชุมชน
3. ด้านสิ่งแวดล้อม
 - 3.1 ดูแลรักษาอาคารสถานที่สนามและบริเวณโรงเรียนให้ถูกสุขลักษณะและอยู่ในสภาพที่ปลอดภัยอยู่เสมอ
 - 3.2 จัดให้มีส้วมและที่ปัสสาวะที่ถูกสุขลักษณะให้เพียงพอสำหรับทุกคนในโรงเรียน
 - 3.3 สร้างหรือจัดหาภาชนะ สำหรับเก็บน้ำดื่ม น้ำใช้ แก้วนักเรียนอย่างเพียงพอ
 - 3.4 มีการกำจัดน้ำโสโครกจากแหล่งต่าง ๆ ภายในโรงเรียน
 - 3.5 มีการกำจัดขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในโรงเรียนตามหลักสุขาภิบาล
4. ด้านงานทันตสาธารณสุข
 - 4.1 ตรวจสอบสุขภาพปากและฟันให้นักเรียนตอนเข้าก่อนเข้าเรียนเป็นประจำ
 - 4.2 มีการตักเตือนให้นักเรียนเห็นโทษของลูกกวาดหรือขนมหวานที่ทำให้ฟันผุ
 - 4.3 จัดหาหรือจำหน่ายแปรงสีฟันและยาสีฟันราคาถูกให้นักเรียน
5. ด้านงานส่งเสริมสุขภาพจิต
 - 5.1 สร้างสวนหย่อมหรือมุมนันทนาการ เพื่อส่งเสริมบรรยากาศทางสุขภาพจิตให้นักเรียน
 - 5.2 จัดชุมนุมหรือชมรมต่าง ๆ สนองความต้องการของนักเรียนเพื่อรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

2. โครงการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมแก่นักเรียนกรุงเทพมหานคร เป็นโครงการที่จัดทำขึ้นเพื่อให้นักเรียนเห็นคุณค่าของการรักษาสิ่งแวดล้อมต่อการดำรงชีพ โครงการส่งเสริมการจัดกิจกรรมในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อการปลูกฝังจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ได้แก่

1. จัดกิจกรรมและร่วมมือกับชุมชนในการรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม

2. จัดโครงการ"สะอาด เทิดทูน ลดมลพิษ" ตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม
ของกรุงเทพมหานคร

3. จัดบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

3. โครงการอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย เป็นโครงการที่จัดขึ้นเพื่อให้
นักเรียนสามารถปฏิบัติตนตามบทบาทและหน้าที่ในฐานะสมาชิกที่ดีของสังคม โดยการเสริมสร้าง
ค่านิยมและลักษณะนิสัยที่ดีให้นักเรียน เพื่อให้เป็นคนที่มีระเบียบ มีวินัย มีคุณธรรม ตลอดจน
รู้จักวิธีการอนุรักษ์และฟื้นฟูศิลปะ ประเพณีและวัฒนธรรม โดยมีลักษณะดำเนินงานของโครงการ
ที่เป็นกิจกรรมสนับสนุนโครงการ ดังนี้

1. ด้านการจัดกิจกรรมและการจัดป้ายนิเทศ ในวันสำคัญที่เกี่ยวกับชาติ
ศาสนา และพระมหากษัตริย์

- 1.1 จัดกิจกรรมในวันสำคัญของชาติ ได้แก่ วันพ่อ วันแม่ วันสงกรานต์
วันลอยกระทง วันขึ้นปีใหม่ และวันเด็ก
- 1.2 จัดกิจกรรมในวันสำคัญของศาสนา ได้แก่ วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา
วันอาสาฬหบูชา วันเข้าพรรษา และวันออกพรรษา
- 1.3 จัดกิจกรรมในวันสำคัญของพระมหากษัตริย์ ได้แก่
วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันฉัตรมงคล และวันจักรี

2. ด้านการจัดกิจกรรมอนุรักษ์ส่งเสริมศิลปะและวัฒนธรรมไทย

- 2.1 จัดตั้งชมรมวัฒนธรรมไทย
- 2.2 จัดตั้งชมรมดนตรีและนาฏศิลป์
- 2.3 จัดนิทรรศการประกวดในโอกาสวันสำคัญต่าง ๆ
- 2.4 นิมนต์พระมาปาฐกถาธรรมในโรงเรียน
- 2.5 นำนักเรียนไปฟังหรือเวียนเทียนที่วัดเนื่องในวันสำคัญทางศาสนา
- 2.6 จัดทัศนศึกษาออกสถานที่เพื่อชมศิลปะและวัฒนธรรมไทย
- 2.7 จัดประกวดบทประพันธ์ร้อยแก้ว และร้อยกรอง
- 2.8 จัดประกวดการอ่านร้อยแก้ว ร้อยกรอง และทำนองเสนาะ
- 2.9 จัดประกวดคัดลายมือ การคัดเลขไทย
- 2.10 จัดประกวดมารยาทไทย
- 2.11 จัดประกวดผลงานนักเรียนด้านศิลปะ และหัตถกรรม

- 2.12 คัดเลือกเด็กดีมีคุณธรรม ให้เป็นนักเรียนตัวอย่าง เช่น มีความกตัญญู
บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม เป็นต้น
- 2.13 คัดเลือกพ่อ แม่ และครอบครัวตัวอย่าง
3. ด้านการจัดนิทรรศการ
 - 3.1 จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนที่ชนะการประกวด
 - 3.2 จัดนิทรรศการแสดงดนตรีนาฏศิลป์ของนักเรียน
 - 3.3 จัดนิทรรศการแสดงการเล่นแบบไทย เช่น มอญซ่อนผ้า งูกินหาง
โพงพาง แมงมุม ฯลฯ

สำหรับแนวทางปฏิบัติในการดำเนินงานการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดสำนักงานศึกษา กรุงเทพมหานคร (2538) ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติ ดังนี้

1. ด้านการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 1.1 จัดกิจกรรมส่งเสริมให้นักเรียนยึดมั่นในค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ได้แก่
 - ก. การพึ่งตนเอง ขยันหมั่นเพียร และมีความรับผิดชอบ
 - ข. การประหยัด
 - ค. การมีระเบียบวินัย และเคารพกฎหมาย
 - ง. การปฏิบัติตามคุณธรรมของศาสนา
 - จ. ความรักชาติ ศาสน์ กษัตริย์
 - 1.2 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมอย่างจริงจัง โดยใช้เอกสารและสื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสม และสอดแทรกในทุกกลุ่มประสบการณ์ ตลอดจนส่งเสริมงานแนะแนวให้มีบทบาทในการพัฒนาพฤติกรรมของนักเรียน
 - 1.3 จัดกิจกรรมสร้างนิสัย โดยใช้กระบวนการลูกเสือ เนตรนารี และ
ฮุกกาซาด
2. ด้านวิชาการ มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 2.1 จัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาไทย คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์
 - 2.2 จัดให้มีการสอนซ่อมเสริม เพื่อให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น
 - 2.3 จัดให้มีการใช้ห้องสมุดเป็นศูนย์การอ่านและแหล่งศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจัง

3. ด้านโภชนาการ มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 3.1 จัดทำโครงการอาหารกลางวัน
 - 3.2 ส่งเสริมให้จัดทำโครงการเกษตรเพื่ออาหารกลางวัน
 - 3.3 ส่งเสริมให้จัดอาหารเสริมแก่นักเรียน
 - 3.4 ส่งเสริมให้จัดโครงการอาหารเช้า
4. ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 4.1 ส่งเสริมให้จัดตั้งชมรม เพื่อพัฒนาความรู้และทักษะด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ และอาชีพ
 - 4.2 จัดกิจกรรมแสดงความสามารถด้านดนตรี กีฬา ศิลปะ และอาชีพ
5. ด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 5.1 จัดกิจกรรมและร่วมมือกับชุมชนในการรณรงค์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม
 - 5.2 จัดโครงการ "สะอาด เขียวสด อดมลพิษ" ตามนโยบายด้านสิ่งแวดล้อมของกรุงเทพมหานคร
 - 5.3 จัดบริเวณโรงเรียนให้มีบรรยากาศส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
6. ด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย มีแนวทางปฏิบัติดังนี้
 - 6.1 ส่งเสริมให้มีการเลือกตั้งสภานักเรียน ประธานนักเรียน ฯลฯ โดยมีขั้นตอนเช่นเดียวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร
 - 6.2 เผยแพร่ความรู้และข่าวสารด้านประชาธิปไตย ตลอดจนการจัดตั้งรับฟังความคิดเห็นจากนักเรียนและครู

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานการจัดโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา เป็นแนวทางหนึ่งที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของนักเรียนควบคู่ไปกับการศึกษาเล่าเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครที่มุ่งให้นักเรียนมีความรู้

สภาพการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร

กรุงเทพมหานครในฐานะหน่วยงานปกครองท้องถิ่น มีหน้าที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การจัดการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พุทธศักราช 2523 เพื่อให้เด็กทุกคน

ในกรุงเทพมหานครได้รับการศึกษาภาคบังคับอย่างทั่วถึง ซึ่งการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร เป็นอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 89 (21) แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พุทธศักราช 2528 โดยมีสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบในการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งปัจจุบันมีโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 427 โรงเรียน มีครู จำนวน 13,142 คน มีนักเรียน จำนวน 248,087 คน และมีห้องเรียน 8,180 ห้อง กระจายไปตามพื้นที่ต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานคร ทั้ง 38 สำนักงานเขต (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2535)

สภาพการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครเท่าที่ผ่านมา นั้น โรงเรียนไม่สามารถคัดเลือกนักเรียนเข้าเรียนได้ นักเรียนส่วนใหญ่ของกรุงเทพมหานครจึงมีสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจและสังคมที่ด้อยกว่านักเรียนประถมศึกษาในสังกัดอื่น การดำเนินงานการจัดการศึกษาของโรงเรียนประถมศึกษา จึงประสบกับปัญหาหลายด้าน จากการสำรวจของสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2537) อ้างถึงในรายงานการจัดการศึกษา ของกรุงเทพมหานคร (2537) พบว่า การจัดการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งกรุงเทพมหานครรับผิดชอบอยู่ประมาณ ร้อยละ 42 ของเด็กทั้งหมดในกรุงเทพมหานครนั้น กรุงเทพมหานครยังไม่สามารถให้บริการแก่กลุ่มผู้ยากจนและผู้ด้อยโอกาสได้ทั้งหมด เด็กที่อยู่ในเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับได้รับการศึกษาไม่ทั่วถึง เนื่องจากกฎหมายไม่ให้อำนาจในการเกณฑ์เด็กแก่กรุงเทพมหานคร ดังนั้น การเกณฑ์เด็กเข้าเรียนในกรุงเทพมหานครจึงได้บกพร่องและสับสนมาโดยตลอด ด้านการเรียนการสอน พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาเกี่ยวกับความรู้และทักษะพื้นฐานยังไม่เป็นที่น่าพอใจ อัตราการตกชั้นของนักเรียนยังอยู่ในอัตราสูงถึง ร้อยละ 7.83 นอกจากนี้เด็กที่พ้นเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับจากโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครบางส่วนยังขาดโอกาสเข้ารับการศึกษาคือในระดับมัธยมศึกษา จึงได้ออกมาประกอบอาชีพทั้งที่อิงขาดความรู้และทักษะที่เหมาะสมกับภาวะความต้องการของตลาด และมีประชาชนอีกส่วนหนึ่งที่ขาดการรับรู้ข่าวสารหรือไม่ได้รับความรู้ เมื่อจบไปจากโรงเรียนทำให้ไม่มีลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิต

จากสภาพปัญหาดังกล่าว สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร (2537) ได้พยายามเร่งรัดหน้าที่จะจัดการศึกษาเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนโดยส่วนรวมให้ได้มากที่สุด ทั้งนี้จึงได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา ดังนี้

1. เพื่อให้เด็กทุกคนที่มีอายุเข้าเกณฑ์การศึกษาภาคบังคับ ในเขตกรุงเทพมหานคร รวมทั้งเด็กในชุมชนแออัดและเด็กที่เคลื่อนย้ายตามผู้ปกครองนั้น ได้เข้าเรียนจนจบหลักสูตร

ประถมศึกษา โดยมุ่งเน้นให้มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ถูกต้อง มีความรู้และทักษะพื้นฐานทางวิชาการ และทางด้านอาชีพที่เหมาะสมกับวัยและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม มีนิสัยรักการแสวงหาความรู้ มีสุขภาพอนามัยสมบูรณ์ มีความสำนึกในความเป็นคนไทย และเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดจนให้ความรู้แก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2. พัฒนาคู่มือมีความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรประถมศึกษาและแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการคิดวิเคราะห์ รวมทั้งการผลิตการใช้สื่อการเรียนการสอนที่เหมาะสมเพียงพอ และส่งเสริมการนำทรัพยากรท้องถิ่นมาผลิตสื่อ และการเผยแพร่แลกเปลี่ยนนวัตกรรม

3. กำหนดมาตรการในการเลือกสรรบุคคลเข้าสู่อาชีพครู ให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม สำหรับวิชาที่ต้องใช้ครูที่มีความชำนาญเฉพาะทางให้ใช้ครูที่มีความชำนาญโดยเฉพาะ

4. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้นักเรียนเกิดทักษะกลุ่มวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ การจัดกิจกรรมกลุ่มการทำงานพื้นฐานอาชีพแบบครบวงจรเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะพื้นฐานในการประกอบอาชีพและรักการทำงาน มุ่งเน้นการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรม ค่านิยมที่ถูกต้องทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง รวมทั้งลักษณะนิสัยพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการทำงาน

5. ปรับปรุงการเรียนการสอนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ในส่วนที่เกี่ยวข้อกับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งปรับแผนการสอนให้เน้นการสอนเชิงคิดวิเคราะห์ และปลูกฝังให้นักเรียนมีจิตสำนึกและมีส่วนร่วมในการป้องกัน แก้ไข และพัฒนาสิ่งแวดล้อมของชุมชน

6. เร่งรัดให้มีระบบการนิเทศ การวางแผน การประสานงานนิเทศทางวิชาการ การตรวจสอบคุณภาพทางการศึกษา การกำหนดมาตรฐานการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการจัดการเครื่องมือและพัฒนาคู่มือที่มีความรู้ในการวัดผลประเมินผลการศึกษา

7. สนับสนุนให้โรงเรียนจัดกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตรให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร สภาพของทรัพยากร และอาชีพในชุมชน

8. สนับสนุนช่วยเหลือวัสดุ อุปกรณ์การเรียนทุนการศึกษา อาหารกลางวัน บริการทางสุขภาพ ฯลฯ ที่จำเป็นแก่เด็กที่ขาดแคลนและด้อยโอกาสทางการศึกษา

9. ศึกษาและกำหนดรูปแบบวิธีการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถ ด้านร่างกาย และด้านสติปัญญา ให้แก่เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางการเรียนรู้

10. จัดให้มีการประชาสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้ปกครองและนักเรียนเห็นความสำคัญ และเห็นประโยชน์ของการศึกษาต่อในระดับมัธยมศึกษา หรือการศึกษาด้านอาชีพ

11. ส่งเสริมให้โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษา เพื่ออาชีพที่เหมาะสมกับชุมชน และให้ความร่วมมือแก่หน่วยงานที่จัดการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และการศึกษาด้านอาชีพ เกี่ยวกับการให้บริการอาคารสถานที่และบุคลากร รวมทั้งการ ให้บริการความรู้แก่ชุมชนในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้สามารถพัฒนาตนเอง ให้สอดคล้องกับ สภาพแวดล้อมและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

สำหรับการจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษาของกรุงเทพมหานคร นอกจากจะให้ความสำคัญต่อการจัดการศึกษาตามนโยบายการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ปี 2536-2539 ยังจะต้องให้ความสำคัญในการจัดทำโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในโรงเรียนประถมศึกษา เพื่อช่วยสนับสนุนการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานครให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น โดยส่งเสริมให้โรงเรียนประถมศึกษาในสังกัดเป็นผู้ดำเนินงานจัดโครงการดังกล่าว เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของโครงการเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านการปลูกฝังคุณธรรม และจริยธรรม ด้านวิชาการ ด้านโภชนาการ ด้านกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการอนุรักษ์ สิ่งแวดล้อม และด้านการเสริมสร้างประชาธิปไตย และในขณะเดียวกันก็ต้องคำนึงถึงความสอดคล้องและความเหมาะสมกับสภาพปัจจุบันและปัญหาของโรงเรียนเองด้วย ทั้งนี้เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่นักเรียนอย่างแท้จริงและนำมาสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างดีที่สุด

สรุป

ในปัจจุบันคำว่า "โครงการ" ค่อนข้างจะนำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เนื่องจากการปฏิบัติงานทุกอย่างจะต้องมีเหตุผลและมีแนวทางในการดำเนินงาน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความประสงค์จะกระทำหรือปฏิบัติงานนั้น และเนื่องจากโครงการเป็นรายละเอียดของแผนงานที่จัดทำขึ้นเพื่อปฏิบัติการกิจของหน่วยงานให้บรรลุถึงเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะที่โครงการจะมีความสำคัญมากที่สุดในส่วนของการนำแผนไปปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะ

โครงการจะแสดงถึงรายละเอียดในการดำเนินงานของแผนงานอย่างชัดเจน กล่าวคือ แสดงถึงความสำคัญและที่มาของโครงการ วัตถุประสงค์และเป้าหมาย การดำเนินงาน งบประมาณ และทรัพยากรที่จะต้องใช้ในการดำเนินงาน รวมทั้งการติดตามและประเมินผลโครงการ

ดังนั้น เมื่อมีการจัดทำโครงการขึ้นโดยเฉพาะการจัดทำโครงการพัฒนา (development project) ผู้บริหารหรือผู้จัดทำโครงการจะต้องกำหนดแผนงานโครงการอย่างมีระบบ เช่น การกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ของโครงการจะต้องให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการ และเพื่อให้รู้ว่ามีผลอะไรบ้างที่เกิดจากการดำเนินงานตามโครงการ ก็จำเป็นต้องมีการติดตามและประเมินผลโครงการ ซึ่งจะช่วยให้ทราบถึงข้อดีข้อเสีย ความเป็นไปได้และแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานของโครงการ นอกจากนี้อาจเป็นข้อมูลสำคัญในการวางแผนหรือการกำหนดนโยบายของผู้บริหารต่อไป

โรงเรียนเป็นหน่วยงานหนึ่งที่ตั้งเห็นความสำคัญของการจัดโครงการ เพราะมีส่วนช่วยในการบริหารงานของโรงเรียน ซึ่งนอกจากโรงเรียนจะให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนแล้ว ยังจะต้องให้ความสำคัญต่อการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ แก่นักเรียนภายในโรงเรียนด้วย ทั้งนี้เพื่อเสริมสร้างและพัฒนาคุณลักษณะที่ดีแก่นักเรียนในด้านต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการจัดการเรียนการสอนเพราะโรงเรียนมิได้มีหน้าที่สอนวิชาการแต่เพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะต้องจัดสิ่งแวดล้อม บรรยากาศและกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียนเพื่อพัฒนาการทุกด้านของนักเรียน อีกทั้งยังมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นกับนักเรียนได้ บริการและโครงการต่าง ๆ ที่ควรจัดให้แก่นักเรียน ได้แก่ บริการแนะแนว บริการสอนซ่อมเสริม บริการทางสุขภาพอนามัย บริการอาหารกลางวัน โครงการกิจกรรมเสริมหลักสูตร โครงการกีฬาและนันทนาการ เป็นต้น

ในการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ภายในโรงเรียน สิ่งหนึ่งที่สำคัญก็เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพชีวิตหรือการพัฒนาสภาพความเป็นอยู่ในด้านต่าง ๆ ของบุคคลตามองค์ประกอบของชีวิต ซึ่งได้แก่ ทางร่างกาย ทางอารมณ์ ทางสังคม ทางความคิดและจิตใจ นอกจากนี้การพัฒนาคุณภาพชีวิตยังมีความสัมพันธ์กับการศึกษา ทั้งนี้เพราะการศึกษเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล ซึ่งประชาชนทุกคนควรจะได้รับการศึกษาขั้นต่ำอย่างน้อยที่สุดก็ให้อ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็น เพราะผู้ที่ไม่รู้หนังสือย่อมไม่อาจพัฒนาตนเองให้มีชีวิตที่ดีได้ ในขณะที่เรียนกันการศึกษาจะช่วยพัฒนาชีวิตให้บุคคลได้มีความรู้ มีพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างฉลาด สามารถปรับตัว และแก้ปัญหาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตนั้น จะต้องมีลักษณะสำคัญที่จะส่งเสริมให้บุคคลได้เกิดความสำเร็จออกมา

มีความสมบูรณ์ทั้งทางกายภาพ พุทธิปัญญาและจริยธรรม โดยสามารถนำกำลังกาย ความรู้ ความคิด ความเข้าใจและความสามารถที่มีอยู่มาสู่การปฏิบัติในการดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการศึกษาในระดับประถมศึกษา ซึ่งถือเป็นการศึกษาภาคบังคับ และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชาชนโดยส่วนใหญ่ของประเทศที่จะได้รับ ดังนั้น โรงเรียน ประถมศึกษา จึงมุ่งที่จะจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์แก่นักเรียนให้ มากที่สุด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการดำเนินงานการจัดบริการและโครงการต่าง ๆ ภายใน โรงเรียนที่มีส่วนช่วยสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนนั้น ควรจัดให้มีความเหมาะสมและตอบ สอนองความต้องการของนักเรียนเป็นประการสำคัญ ทั้งนี้ผู้บริหารและครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ในการดำเนินงานการจัดโครงการ ในอันที่จะเสริมสร้างและพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะที่พึง ประสงค์และสอดคล้องกับความต้องการของสังคมโดยรวม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย